

AMASYA EĞİTİM FAKÜLTESİNDEKİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖZYETERLİLİK İNANÇLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Ahmet ÜSTÜN*
Seher TEKİN**

ÖZET

Özyeterlik inancı bireylerin zor durumlarla mücadele etmesinde önemli bir faktördür. Özyeterlik inancıyla ilgili birçok alanda araştırmalar yürütülmektedir. Bu çalışmada Amasya üniversitesi eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarında cinsiyete, bransa ve ölçeğin alt boyutlarına göre farklılık olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır. Ölçeğin alt boyutları *derse öğrenci katılımını sağlama*, *derste öğretimsel stratejileri kullanma* ve *sınıf yönetimi*'dir. Çalışma Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2008-2009 öğretim yılında yürütülmüştür. Çalışmada ilişkisel tarama modeli uygulanmıştır. Araştırmanın evreni, Eğitim Fakültesi son sınıfta öğrenim gören 620 öğretmen adaydır. Çalışmanın örneklemi ise 6 branştan 240 öğretmen adaydır. Veriler, *öğretmenlik özyeterlik ölçeği* kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 16.0 kullanılmış, bağımsız gruplar (cinsiyet) için t-testi ve branşlara ilişkin karşılaştırmalarda ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarında bransa ve cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. *Derse öğrenci katılımını sağlama* alt boyutunda sosyal bilgiler ve matematik, Türkçe ve matematik branşlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. *Öğretimsel stratejileri kullanma* ve *sınıf yönetimi* boyutlarında öz yeterlik inanç düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Anahtar Sözcükler: Özyeterlik, branş ve cinsiyet, Amasya Eğitim Fakültesi.

A COMPARISON OF THE SELF-EFFICACY BELIEFS OF TEACHER CANDIDATES IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES AT AMASYA UNIVERSITY FACULTY OF EDUCATION

ABSTRACT

Self-efficacy beliefs are an important factor in helping individuals to cope with difficult situations. The present research aims to investigate whether there are differences in the teacher candidates, who are students at Amasya University Faculty of Education, self-efficacy beliefs according to gender, branch, and the sub-dimensions of the scale. The sub-dimensions of the scale are *ensuring student participation in the classroom*, *using teaching strategies*, and *classroom management*. This study was conducted in the 2008-2009 academic year at Amasya University Faculty of Education. Relational screening model was used for the present study. The scope of the study consists of the participation of 240 teacher candidates from six different branches. Data was collected by the employment of a teacher self-efficacy scale. The SPSS 16.0 was used for data analysis, t-test was conducted for independent groups (gender) and variance analysis (ANOVA) was used for comparison among branches. The self-efficacy beliefs displayed no significant difference among the branches and gender. However, there was significant difference among the social studies and mathematics, Turkish and mathematics branches in the sub-dimension of *ensuring student participation in the classroom*. Statistically significant difference was not found in the sub-dimensions of *using teaching strategies* and *classroom management*.

Key Words: Self-efficacy, branch and gender, Amasya Faculty of Education

GİRİŞ

Eğitim-öğretim etkinliklerinin planlanmasında ve yürütülmesinde öğretmenler birinci derecede görevlidirler. Öğretmenlerin ülkemizin eğitim hedeflerini bilmesi ve bu hedeflere ulaşmak için gerekli olan etkinlikleri etkili bir şekilde yürütebilmeleri, öğretmen niteliklerinin önemini artırmaktadır. Çünkü öğretmenler öğrencileri için sadece birer bilgi sağlayıcı kişi değil aynı zamanda birer modeldirler. Bandura (1989) sosyal öğrenme teorisinde bireylerin gözlemleyerek ve model alarak öğrenmeleri üzerinde durmuştur ve insan öğrenmelerinin büyük bir çoğunluğunun bu yolla meydana geldiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin; öğrencilerine sosyal ve bilişsel açıdan öğrenme modeli olmaları, öğretimi planlayıp yürütmeleri, sınıf disiplinini sağlamaları, öğrencilerin öğrenme sorunlarına çözüm üretmeleri ve karşılaştıkları problemlerle mücadele edebilmeleri gerekmektedir. Öğretmenlerin bu tür öğretimsel sorunlarla mücadele edebilmelerinde özyeterlik inançlarının önemli katkısı vardır (Dembo ve Gibson, 1985; Bandura, 1994).

Özyeterlik inancı kavramı, ilk kez Bandura tarafından 1977 yılında ifade edilmiştir ve bireylerin olası durumlarla başa çıkabilmek için gerekli olan eylemleri ne kadar iyi yapabileceklerine ilişkin bireysel yargılarıyla ilgili bir kavramdır (Bandura, 1977; 1982). Bu kuram, insanların bir eylemi yaparken kendi denetimleri dışında gerçekleşen olaylardan ziyade kendi eylemlerini düzenlediklerini ve kendilerine özgü tercihler yaptıklarını ifade etmektedir. Yeterlik inancı, insanların eylemlerinin altında yatan düşünceleri şekillendirme niteliğine sahiptir. Yeterlik inançlarında, *özyeterlik* ve *sonuç beklentisi* olarak iki güdüleyici faktör söz konusudur. Özyeterlik, bir işi ve görevi etkileyen bireysel yeterliklerle ilgili inançlar; sonuç beklentisi ise, eylemlerin belirli sonuçlar doğuracağı ile ilgili inançlardır. Bir birey, kendisinin yeterli olduğuna dair özyeterlik inancı geliştirmişse, eyleme çok daha kolay geçebilmektedir. Özyeterliği yüksek olan bireylerin çözümü zor bir durumla karşılaştığında daha çabuk davrandığını Bandura (1994) ifade etmektedir. Yapılan eylemin sonuçlarının iyi olacağı yönündeki beklenti de insanı davranışı yapmaya güdüleyen önemli bir faktördür.

Bandura (1994) Bireylerin özyeterlik inançlarının dört temel kaynağı olduğunu belirtmiştir. Bunlar *tam ve doğru deneyimler*, *sosyal modeller* tarafından sağlanan *dolaylı yaşantılar*, *sözel ikna* ve bireyin *fiziksel ve duygusal durumudur*. Bu kaynaklardan en etkili olanı bireyin bizzat yaşadığı deneyimlerdir. Öz yeterlik inançları insanların kendileri için belirledikleri amaçları, bu amaçlara ulaşmak için ne kadar çaba harcayacaklarını, amaçlarına ulaşmak için karşılaştıkları güçlüklerle ne kadar süre yüz yüze kalabileceklerini ve başarısızlık karşısındaki tepkilerini etkilemektedir. Yaşanan başarılı deneyimler kişinin kendisiyle ilgili güçlü inançlar geliştirmesini sağlar. Eğer birey önceden bir yeterlik duygusu oluşturmuşsa, başarısızlıklar bu inancı sarsar ancak mücadele duygusunu yok edemez. Birey yeniden başarılı olma çabasını kendinde bulabilir.

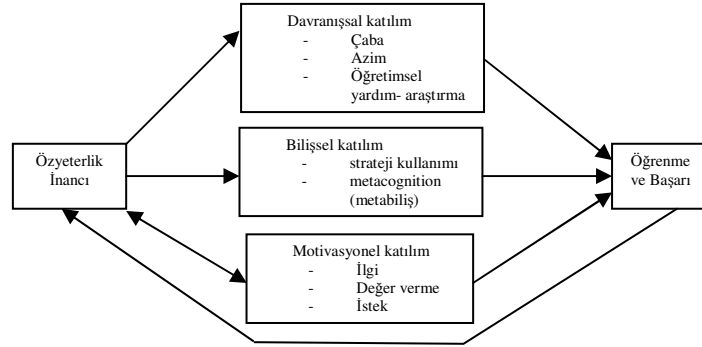
Kendisinin sahip olduğu kapasiteyle ilgili şüpheleri olan bireyler ise, zor işleri kendilerine bir tehdit ya da tehlike olarak görürler. Zor görevlerle karşılaştıklarında bunun üstesinden gelmede, konuya yoğunlaşarak çözüm bulmakta zorlanırlar. Başarısız olduklarında daha yavaş normale dönerler ve kendilerini bırakırlar (Bandura, 1994).

Bu nedenle özyeterlik inançları bireyler için çok önemlidir. Bıkmaz (2004)

* Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ustuna@omu.edu.tr

** Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, sehert@mynet.com

çalışmasında, öz yeterlik inançlarıyla ilgili eğitim alanında yapılan çalışmaların daha çok üç kategoride toplandığını ifade etmiştir. Bunlar; özyeterlik inançlarının akademik başarı ve performans üzerindeki etkileriyle ilgili araştırmalar, özyeterlik inançlarının uzmanlık alanı ve meslek seçimine etkilerini konu alan araştırmalar ve öğretmenlerin özyeterlik inançları ile öğretimde gerçekleştirdikleri uygulamalar ve farklı öğrenci ürünleri arasındaki ilişkiyi konu alan araştırmalardır. Örneğin Linnenbrink ve Pintrich (2003); özyeterlik inancı, katılım, öğrenme ve başarı arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışmada, bu üç kavramın bireylerin özellikle de öğrencilerin başarılı olmasındaki ilişkisini Şekil 1'deki gibi göstermiştir.

Şekil 1. Özyeterlik, Katılım ve Öğrenmenin Genel Çatısı (Linnenbrink ve Pintrich, 2003)

Özyeterlik inancının bireyin öğrenme sürecine bilişsel, davranışsal ve motivasyonel olarak katılmayı sağladığını; öğrenme sürecine üç boyutta da katılan bireyin başarılı olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerinin özyeterlik inançlarını geliştirici etkinlikler yapmalarını, öğrencilere başarabilecekleri görevler vermelerini, insandaki yeteneklerin geliştirilebilir ve kontrol altına alınabilir olduğu bilincini vermelerini tavsiye etmiştir.

Ashton (1984) çalışmasında, öğretmenlerin özyeterlik inançlarıyla öğrenci başarıları arasında tutarlı bir ilişki olduğunu; öğretmenlerin özyeterlik inançlarının yüksek olmasının öğrencilerin derste gösterdikleri performansı arttırdığını ifade etmiştir. Tracz ve Gibson (1986) da çalışmalarında, öğretmenlerin özyeterliği ile öğrencilerin fen ve matematik ders başarıları arasında pozitif ilişki olduğunu tespit etmiştir. Okulların gelişiminde, öğretmenlerin farklı sınıf etkinlikleri düzenlemelerinde ve öğrenci başarısının artırılmasında öğretmenlerin özyeterlik inançları oldukça etkilidir (Dembo ve Gibson, 1985; Tracz ve Gibson, 1986; Allinder, 1994; Henson Kogan ve Vacha-Haase, 2001; Pajares, 2002; Caprara, Barbaranelli, Steca ve Malone, 2006; Palmer, 2006). Tayvan'da yapılan çalışmada, okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının özyeterlik inançları incelenmiştir (Linn ve Gorrell, 2001). Öğretmen adaylarının özyeterlik inancının kültürden etkilendiği; öğretmenin toplumdaki rolü ve statüsüyle ilgili farklı algılamaların özyeterlikte farklılaşmaya neden olduğu sonucuna varmışlardır. Henson, Kogan ve Vacha-Haase (2001) özyeterlik inancı yüksek olan öğretmenlerin, kullandıkları öğretim yöntemlerini geliştirmek için araştırma yapmaya eğilimli olduklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin özyeterlik inançlarını araştıran çalışmalara ülkemizde de rastlanmaktadır (Bıkmaz, 2004; Yılmaz, Köseoğlu, Gerçek ve Soran, 2004; Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya, 2005; Akbulut, 2006; Alabay, 2006; Gerçek, Yılmaz, Köseoğlu ve Soran, 2006; Akbaş ve Çelikkaleli, 2006; Atay, 2007; Aslan ve Uluçınar Sağır, 2008; Yılmaz-Tüzün ve Topçu, 2008).

Bıkmaz (2004) çalışmasında özyeterlik kavramı üzerinde durmuş ve fen'de özyeterlik inanç ölçeğini Türkçe'ye uyarlamıştır. Akbulut (2006) çalışmasında müzik öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarının değişimini sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenlerine göre araştırmıştır. Öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarında ilgili değişkenlere göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Alabay (2006) çalışmasında okul öncesi öğretmenliği programında okuyan öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre fen'e yönelik özyeterlik inançlarını araştırmıştır. Çalışmasının sonunda, 1. sınıf öğrencilerinin daha düşük özyeterlik inancına sahip olduğunu tespit etmiştir. Genel not ortalaması arttıkça fen'e yönelik özyeterlik inancının arttığını da tespit etmiştir.

Gerçek, Yılmaz, Köseoğlu ve Soran (2006) çalışmalarında, biyoloji öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarını araştırmışlardır. Öğretmen adaylarının özyeterliklerinin yaşa, cinsiyete, akademik başarıya, gelir düzeyine, mezun oldukları okul türüne göre farklılaşmadığını; sınıf seviyesine göre farkın anlamlı olduğunu tespit etmişlerdir. Öğretmenlik mesleğini kendi isteklerine göre tercih eden adayların özyeterlik inancıyla ailesi istediği için tercih edenler arasında anlamlı fark olduğunu belirlemişlerdir. Akbaş ve Çelikkaleli (2006) çalışmalarında, sınıf öğretmeni adaylarının fen'e yönelik özyeterlik inançlarını cinsiyet, öğrenim türü ve üniversiteye göre araştırmışlardır. Fen'e yönelik özyeterlik inancının cinsiyetle değişmediği, üniversite türüne göre farklılaştığı belirlenmiştir.

Atay (2007) çalışmasında İngilizce öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarına, yaptıkları öğretmenlik uygulamasının etkisini araştırmıştır. Öğretmenlik uygulaması sonucunda öğretmen adaylarının öğretim stratejileriyle ilgili özyeterlik inançlarında azalma olurken, sınıf disiplini ve öğrencilerin derse katılımları boyutlarında artış olduğunu tespit etmiştir. Eğer öğretmen adayının öğretmenlik uygulaması başarılı geçtiyse, özyeterlik inancında artış olduğunu da Bandura (1994)'nın teorisine paralel olarak belirlemiştir. Aslan ve Uluçınar Sağır (2008) çalışmalarında fen ve teknoloji öğretmen adaylarının fen'e yönelik özyeterlik inançlarını ve bilimsel tutumlarını tespit etmişlerdir. Fen'e yönelik özyeterlik inançlarıyla bilimsel tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Özyeterlik inancı öğretmen eğitiminde özellikle mesleki bilgi, beceri ve tutum boyutlarında önemlidir. Öğretmen adayları göreve başladıklarında öğretimi planlama, konuya uygun yöntem ve teknikleri, araç-gereçleri seçme, öğrencilerin derse etkin katılımlarını sağlama, öğrencilerin öğrenme sorunlarıyla başa çıkma ve sınıf disiplinini sağlama gibi konularda uygulama yapma, sorunları fark etme ve çözüm üretme görevlerini üstleneceklerdir. Öğretmenlerin yüksek özyeterlik inancına sahip olmaları, zor durumlarla başa çıkmalarını ve çözüm üretmelerini olumlu yönde etkileyecektir. Bu nedenle öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarının tespit edilmesi, geleceğe yönelik yordama yapabilme açısından önemlidir.

Bu çalışmada Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının özyeterlilik inançlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının özyeterlilik inançlarında branşlara göre anlamlı düzeyde farklılık var mıdır?
2. Son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının özyeterlilik inançlarında cinsiyetlere göre (kız ve erkek) anlamlı düzeyde farklılık var mıdır?
3. Son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının branşları açısından;
 - a. Derse öğrenci katılımını sağlama,
 - b. Derste öğretimsel stratejileri kullanma,
 - c. Sınıf yönetimi konularındaki yeterlilik düzeyleri ile ilgili özyeterlilik inançlarında farklılık var mıdır?
4. Son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının cinsiyetleri bakımından;
 - a. Derse öğrenci katılımını sağlama,
 - b. Derste öğretimsel stratejileri kullanma,
 - c. Sınıf yönetimi konularındaki yeterlilik düzeyleri ile ilgili özyeterlilik inançlarında farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli uygulanmıştır. Fen ve teknoloji, Sınıf, ilköğretim matematik, sosyal bilgiler, Türkçe, beden eğitimi öğretmenliği programlarında okuyan öğretmen adaylarının özyeterlilik inançları belirlenerek, cinsiyet ve branşlara göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ayrıca, öğretmenlik özyeterlilik ölçeğinde kapsanan “derse öğrenci katılımını sağlama”, “derste öğretimsel stratejileri kullanma” ve “sınıf yönetimi” alt boyutları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığına da araştırılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma evreni Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2008–2009 öğretim yılında öğrenim görmekte olan toplam 620 öğrencidir. Örneklem; sınıf, fen bilgisi, matematik, Türkçe, sosyal bilgiler, beden eğitimi öğretmenliği son sınıf öğrencilerinden 40’ar öğrenci olmak üzere toplam 240 öğretmen adaydır. Örneklemdeki öğretmen adaylarının 126’sı kız, 114’ü erkektir.

Verilerin Toplanması

Öğretmen adaylarının özyeterlilik inançlarının tespitinde, Tschannen-Moran ve Woolfolk (2001) tarafından geliştirilen ve Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından Türkçe’ye uyarlanan ölçek kullanılmıştır. 24 maddeden oluşan likert tipi ölçekte cevaplar, yetersiz (1 puan)’den çok yeterli (9 puan)’ye doğru derecelendirilmiştir. Ölçekte, “derse öğrenci katılımını sağlama”, “öğretimsel stratejileri kullanma” ve “sınıf yönetimi” konularından oluşan üç alt faktör bulunmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış; alt boyutlara ilişkin güvenilirlik değerleri, “öğrencilerin katılımını sağlama” 0.82, “derste öğretimsel stratejileri kullanma” 0.86,

“sınıf yönetimi” 0.84 olarak saptanmıştır. Ölçekte yer alan maddelerin Cronbach Alfa kat sayısı 0.93 bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 216’dır. Ölçeğe cinsiyet, yaş ve branş kısımları da eklenmiştir.

Verilerin Analizi

Öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançlarını saptamaya yönelik ölçekle elde edilen verilerin analizinde SPSS 16.0 paket program kullanılmıştır. Örneklemdeki öğretmen adaylarının özyeterlilik puanları, standart sapmaları ve ortalamaları hesaplanmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Bağımsız örneklem (cinsiyet) için t Testi, branşlara ilişkin yapılan karşılaştırmalarda ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri için toplanan verilerden elde edilen bulgular, tablo ve açıklamalarıyla birlikte verilerle bunlara dayalı yorumlar yapılmıştır.

Araştırmaya Katılanların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarıyla ilgili demografik bilgiler Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına ilişkin bilgiler

Cinsiyet	Değişkenler		f	%
		Kız	126	52,5
	Erkek	114	47,5	
Yaş	19	2	0,8	
	20	14	5,8	
	21	72	30,0	
	22	99	41,3	
	23	29	12,1	
	24	18	7,5	
	25	6	2,5	
Branş	Matematik	40	16,7	
	Fen	40	16,7	
	Beden Eğitimi	40	16,7	
	Türkçe	40	16,7	
	Sosyal	40	16,7	
	Sınıf Öğretmenliği	40	16,7	
	N	240	%100	

Araştırmaya katılanlardan %53’ü kız, %47’si erkek öğretmen adayı olup, çoğunluğu (%41) 22 yaşındadır. Bunu %30 ile 21 yaşındaki öğretmen adayları izlemektedir. Matematik, Fen, Beden eğitimi, Türkçe, Sosyal bilgiler ve Sınıf öğretmenliği bölümlerinden de 40’ar öğrenci araştırmaya alınmıştır. Araştırmanın sorularını cevaplamak amacıyla yapılan analizler ve yorumları aşağıdaki kısımda sorular olarak verilmiştir.

Araştırma Sorusu 1- Son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının özyeterlilik inançlarında, branşlara göre farklılık var mıdır?

Öğrencilerin branşlarına göre özyeterlilik inançlarına ilişkin ortalamalar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının özyeterlilik inanç ölçeğinden aldıkları puanların ortalamasının ve standart sapmasının branşlara göre dağılımı

Branşlar	N	\bar{X}	SS
Matematik	40	162,20	19,62
Fen	40	167,18	12,83
Beden Eğitimi	40	172,28	18,97
Türkçe	40	164,05	24,56
Sosyal	40	174,23	17,42
Sınıf Öğretmenliği	40	166,08	6,75
Toplam	240	167,67	17,95

Bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmenliği branşındaki aday öğretmenlerin özyeterlilik inançlarının ($\bar{X}=174,23$), diğer branşlardaki aday öğretmenlerin özyeterlilik inançlarından (matematik $\bar{X}=162,20$, Fen $\bar{X}=167,18$, Beden eğitimi $\bar{X}=172,28$, Türkçe $\bar{X}=164,05$ ve sınıf öğretmenliği $\bar{X}=166,08$) daha yüksek olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak aday öğretmenlerin branşlarına göre özyeterlilik inanç düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 3’ de gösterilmiştir.

Tablo 3. Farklı branşlardaki öğretmen adaylarının özyeterlilik inançlarına uygulanan ANOVA sonuçları

ANOVA						
	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	4.399,533	5	879,907	2,835	0,017*	*Sosyal Bilgiler ile Matematik
Gruplar içi	72.621,800	234	310,350			
Toplam	77.021,333	239				

*p<0.05

Varyans analizi sonuçlarına göre aday öğretmenlerin öğrenim gördükleri branşlara göre özyeterlilik inançları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Bulunan bu fark, sosyal bilgiler branşındaki öğretmen adaylarıyla matematik branşındaki öğretmen adaylarının özyeterlilik inançları arasındadır ve fark sosyal bilgiler branşındaki aday öğretmenlerin lehinedir. Diğer branşlardaki aday öğretmenlerin özyeterlilik inançları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Araştırma Sorusu 2- Son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının özyeterlilik inançlarında, cinsiyetlerine göre farklılık var mıdır?

Öğretmen adaylarının özyeterlilik inançlarının cinsiyete göre farklı olup olmadığı ile ilgili ANOVA sonuçları Tablo 4’de verilmiştir. Öğrencilerin cinsiyet değişkeni açısından, özyeterlilik inançlarına ilişkin ortalama istatistikleri ve cinsiyete göre farkın testi Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının özyeterlilik inançlarının cinsiyete bağımsız örneklem t-testi sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	Sd	P
Erkek	114	167,62	17,30	-0,036	238	0,971
Kız	126	167,71	18,59			

Kız öğrencilerin görüşlerine göre öğretmenlik öz yeterlilik inançlarının ($\bar{X}=167,71$), erkek öğrencilerin özyeterlilik inançlarından ($\bar{X}=167,62$) biraz daha yüksek

bulunmuştur. Ancak, kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlilik inançları ile erkek öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlilik inançları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p>0.05). Bir başka deyişle, erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin ölçülen öz yeterlilik düzeyleri birbirine benzerdir. Kız ve erkeklerin mesleki açıdan benzer özyeterlilikte olmaları, sevindirici bir sonuçtur. Ülkemizde kızlara öğretmenlik mesleğinin yakıştırılması eğilimi mevcuttur. Bu bulgu kız öğretmen adaylarının mesleklerini benimsedikleri ve karşılaştıkları her zorluğun üstesinden gelme inancında oldukları şeklinde yorumlanabilir. Gerçek (2006) ve Akbulut (2006) da çalışmalarında cinsiyete göre farklılığa rastlamamışlardır. Parajes (2002) çalışmasında, özellikle ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki kız öğrencilerin özyeterlilik inançlarının daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Ancak kız-erkek öğrenci başarısı birbirine yakın olduğunda bu farkın çok az olduğunu belirtmiştir.

Araştırma Sorusu 3- Son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının branşları açısından;

- Derse öğrenci katılımını sağlama,
- Derste öğretimsel stratejileri kullanma,
- Sınıf yönetimi boyutlarına göre özyeterlilik inançlarında farklılık var mıdır?

Öğrencilerin branşlarına göre derse öğrenci katılımını sağlama, derste öğretimsel stratejileri kullanma ve sınıf yönetimi konularındaki yeterlilik düzeylerine ilişkin ortalamalar Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları ve standart sapmaları

Branşlar	Derse Öğrenci Katılımını Sağlama		Derste Öğretimsel Stratejileri Kullanma		Sınıf Yönetimi	
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS
Matematik	51,78	7,36	54,85	7,51	55,58	7,05
Fen	55,13	5,35	55,83	5,44	56,23	5,31
Beden Eğitimi	56,80	6,98	57,75	6,97	57,73	7,06
Türkçe	57,78	17,37	54,78	6,48	56,55	7,06
Sosyal Bilgiler	57,93	6,43	58,08	7,16	58,23	6,47
Sınıf Öğretmenliği	55,13	4,20	56,00	3,97	54,95	3,70
Toplam	55,75	9,20	56,21	6,44	56,54	6,27

Bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmenliği branşındaki aday öğretmenlerin “derse öğrenci katılımını sağlama” konusundaki yeterlilik düzeylerinin ($\bar{X}=57,93$), diğer branşlardaki aday öğretmenlerin “derse öğrenci katılımını sağlama” konusundaki yeterlilik düzeylerinden (matematik $\bar{X}=51,78$, Fen $\bar{X}=55,13$, Beden eğitimi $\bar{X}=56,80$, Türkçe $\bar{X}=57,78$ ve sınıf öğretmenliği $\bar{X}=55,13$) daha yüksek olduğu görülmüştür.

“Derste öğretimsel stratejileri kullanma” konusunda öğretmen adaylarının puanları karşılaştırıldığında, Sosyal bilgiler öğretmenliği branşındakilerin yeterlilik düzeyinin ortalamasının ($\bar{X}=58,08$), diğer branşlardaki öğretmen adaylarından (matematik $\bar{X}=54,85$, Fen $\bar{X}=55,83$, Beden eğitimi $\bar{X}=57,75$, Türkçe $\bar{X}=54,78$ ve sınıf öğretmenliği $\bar{X}=56,00$) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yine Sosyal bilgiler öğretmenliği branşındaki öğretmen adaylarının “sınıf

yönetimi” konusundaki yeterlilik düzeylerinin ($\bar{x}=58.23$), diğer branşlardaki aday öğretmenlerin “*sınıf yönetimi*” konusundaki yeterlilik düzeylerinden (matematik $\bar{x}=55.58$, Fen $\bar{x}=56.23$, Beden eğitimi $\bar{x}=57.73$, Türkçe $\bar{x}=56.55$ ve sınıf öğretmenliği $\bar{x}=54.95$) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmen adaylarının branşlarına göre “*derse öğrenci katılımını sağlama, derste öğretimsel stratejileri kullanma ve sınıf yönetimi*” konusundaki yeterlilik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olup olmadığı varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Ölçeğin alt boyutlarına yönelik ANOVA sonuçları

		KT	Sd	KO	F	P	Anlamlı fark
Derse Öğrenci Katılımını Sağlama	Gruplar arası	1.060,621	5	212,124	2,587	0,027*	* Matematik ile Türkçe * Matematik ile Sosyal Bilgiler
	Gruplar içi	19.189,875	234	82,008			
	Toplam	20.250,496	239				
Derste Öğretimsel Stratejileri Kullanma	Gruplar arası	398,038	5	79,608	1,960	0,085	
	Gruplar içi	9.502,125	234	40,607			
	Toplam	9.900,163	239				
Sınıf Yönetimi	Gruplar arası	312,083	5	62,417	1,607	0,159	
	Gruplar içi	9.091,500	234	38,853			
	Toplam	9.403,583	239				

*p<0.05

Varyans analizi sonuçlarına göre aday öğretmenlerin öğrenim gördükleri branşlara göre “*derse öğrenci katılımını sağlama*” konusundaki yeterlilikleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Bulunan bu fark, matematik branşı ile Sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmen adayları arasındadır. Diğer branşlardaki aday öğretmenlerin *derse öğrenci katılımını sağlama* konusundaki yeterlilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Türkçe ve sosyal bilgiler dersleri, öğrencilerin derse en çok katıldıkları; görüşlerini ifade ettikleri, açıklama yaptıkları, sözel sunum yaptıkları vb. derslerdir. Sosyal bilgiler ve Türkçe derslerinin kapsamlarına bakıldığında, sözel iletişim becerileri, sosyalleşme ve insanlarla iyi etkileşim içinde olma gibi becerileri kazandırmayı da hedeflediği görülmektedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının mesleklerinin gereği olan yeterlilikleri kendi inanç örüntülerine kattıkları söylenebilir.

Matematik dersi ise soyut kavram örüntülerinin sistematik bir şekilde öğrencilere sunulduğu, daha çok kurula dayalı işlemler ve süreçler içeren bir derstir. Yeni matematik dersi öğretim programları, öğrencilerin derse etkin katılımını gerektiren etkinlikler içerse de, öğretmen adayları kendilerini bu konuda yeterli hissetmemektedirler. Bu bulgu, matematik öğretmen adaylarının derse öğrenci katılımını sağlama konusunda geliştirilmesi gerektiği şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri branşlara göre “*derste öğretimsel stratejileri kullanma ve sınıf yönetimi*” konusundaki yeterlilikleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0.05). Bir başka deyişle, öğretmen adaylarının branşlarına göre “*derste öğretimsel stratejileri kullanma ve sınıf yönetimi*” konusundaki yeterlilikleri birbirine benzerdir. Bu bulgu, öğretmen adaylarının aldıkları eğitimin, öğretim yöntem ve stratejileri bilgi ve becerilerini kazandırdığı şeklinde yorumlanabilir. Öğretmen

eğitimi programlarında yer alan mesleki bilgi dersleri ve fen öğretimi, matematik öğretimi, Türkçe öğretimi, sosyal bilgiler öğretimi gibi derslerde yapılan uygulamalar öğretmen adaylarının kendilerini “*derste öğretimsel stratejileri kullanma ve sınıf yönetimi*” konusunda yeterli hissetmelerine katkı sağlamış olabilir.

4- Son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının cinsiyetleri açısından;

- Derse öğrenci katılımını sağlama,
- Derste öğretimsel stratejileri kullanma,
- Sınıf yönetimi boyutlarına göre özyeterlilik inançlarında farklılık var mıdır?

Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre *derse öğrenci katılımını sağlama, derste öğretimsel stratejileri kullanma ve sınıf yönetimi* konularındaki yeterlilik düzeylerine ilişkin ortalamalar ve bu ortalamalara ilişkin fark testinin sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarına uygulanan t-testi analiz sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	Sd	P
Derse Öğrenci Katılımını Sağlama	Erkek	114	54,90	6,88	-1,364	238	0,174
	Kız	126	56,52	10,86			
Derste Öğretimsel Stratejileri Kullanma	Erkek	114	56,53	6,36	0,718	238	0,474
	Kız	126	55,93	6,52			
Sınıf Yönetimi	Erkek	114	56,19	6,52	-0,819	238	0,414
	Kız	126	56,86	6,04			

Kız öğretmen adaylarının *derse öğrenci katılımını sağlama* konusundaki yeterliliklerinin ($\bar{x}=56.52$), erkek öğrencilerin yeterlilik düzeyinden ($\bar{x}=54.90$) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak, *derse öğrenci katılımını sağlama* açısından kız öğretmen adaylarının yeterlilikleriyle erkek öğretmen adaylarının yeterlilikleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0.05). Bir başka deyişle, erkek ve kız öğretmen adaylarının *derse öğrenci katılımını sağlamaya* ilişkin özyeterlilik inançları birbirine benzerdir.

Derste öğretimsel stratejileri kullanma konusunda erkek öğretmen adaylarının özyeterlilik ortalamalarının ($\bar{x}=56.53$), kız öğretmen adaylarının ortalamasından ($\bar{x}=55.93$) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak, kız ve erkekler arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (p>0.05). Bir başka deyişle, öğretmen adaylarının *derste öğretimsel stratejileri kullanma* konusundaki özyeterlilik inançları cinsiyetle anlamlı bir farklılık göstermemektedir ve benzerdir.

Sınıf yönetimi konusunda kız öğretmen adaylarının özyeterlilik ortalamalarının ($\bar{x}=56.86$), erkek öğretmen adaylarının ortalamalarından ($\bar{x}=56.19$) biraz daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak, kız ve erkekler arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (p>0.05). Bir başka deyişle, öğretmen adaylarının *sınıf yönetimi* konusundaki özyeterlilik inançları cinsiyetle anlamlı bir farklılık göstermemektedir ve benzerdir.

Özetle öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu bulgu öğretmen adaylarının

gelecekte mesleklerinin gereklerini etkili bir şekilde yürütebilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Akbulut (2006) da çalışmasında cinsiyete göre farklılık tespit edememiştir. Zaten bir bireyin başarısının cinsiyetten ziyade kendi gayretinin, çabasının, çalışmasının eseri olduğu inancını öğretmenlerin öğrencilerine kazandırması gerektiğini, Parajes (2002) de ifade etmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yürütülen bu çalışma sonunda araştırma sorularına cevaplar bulunmuştur. Amasya Üniversitesi Eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının özyeterlilik inançlarının oldukça yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğretmen adaylarının özyeterlilik inançları öğrenim gördükleri branşlara göre çok az farklılıklar gösterse de bu fark anlamlı değildir. Bu bulgudan hareketle, öğretmen adaylarının mesleklerine yönelik özyeterlilik inançlarının benzer olduğu, fakültede verilen eğitimin branşlara göre fazla farklılık göstermediği sonucuna varılabilir.

Öğretmen adaylarının özyeterlilik inançları, cinsiyet açısından benzer nitelik göstermektedir. Özyeterlilik inançları yüksek olan öğretmen adaylarının birçok zorluğun üstesinden gelebileceğine inanılmaktadır.

Öğretmen adaylarının ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puanların bazıları anlamlı farklılık göstermiştir. Sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmen adaylarının “*derse öğrenci katılımını sağlama*” boyutundaki özyeterlilik inançlarının en yüksek ve anlamlı düzeyde farklı olduğu bulunmuştur. Matematik öğretmen adayları ise bu boyutta en düşük düzeyde kalmıştır. Bu bağlamda matematik öğretmen adaylarının öğrencilerin derse katılımını sağlama açısından desteklenmesi gereklidir.

Öğretmen adaylarının *derste öğretimsel stratejileri kullanma* boyutundaki özyeterlilik inançları erkek öğrencilerde yüksektir. Ancak bu fark anlamlı değildir. Bu bağlamda kız ve erkek öğretmen adaylarının derste öğretimsel stratejileri kullanma konusunda iyi yetişmiş oldukları sonucuna varılabilir.

Öğretmen adaylarının *sınıf disiplinini sağlama* konusundaki özyeterlilik inançları oldukça yüksektir ve cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Öğretmen adaylarının sınıf yönetimi konusunda da iyi yetişmiş oldukları sonucuna varılabilir.

Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde yürütülen bu çalışma sonunda, öğretmen adaylarının özyeterlilik inançları tespit edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, adayların öğretmenlik özyeterlilik inançlarının yüksek olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda fakültede yürütülen eğitim-öğretim etkinliklerinin öğretmen adayları için verimli geçtiği söylenebilir. Derslerde Özyeterlilik inancını geliştirici uygulamalara daha da fazla yer verilmesi önerilebilir.

Bu çalışma Amasya’da yürütülmüştür. Buna benzer çalışmaların farklı eğitim fakültelerinde de yapılması diğer araştırmacılara önerilebilir. Böylece eğitim fakültelerinin öğretmenlik özyeterlilik inancı profili oluşturulup, sonuçlar karşılaştırılabilir.

Matematik öğretmen adaylarının derse öğrenci katılımını sağlama konusundaki özyeterlilik inançları düşük bulunmuştur. Bu adayların derse öğrenci katılımını sağlama konusunda desteğe ihtiyaçları olduğu anlaşılmıştır. Matematik öğretmeni adaylarına bu yönde yardımcı olacak uygulamalı çalışmalar yaptırılması önerilebilir.

Bu çalışma, cinsiyet ve branş değişkenlerini araştırmak üzere planlanmıştır. Bu konuda benzer çalışmalar, başka değişkenler açısından araştırma soruları oluşturularak da yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, A., ve Çelikkaleli, Ö. (2006). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Fen Öğretimi Öz-Yeterlilik İnançlarının Cinsiyet, Öğrenim Türü ve Üniversitelerine Göre İncelenmesi, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, ss. 98-110.
- Akbulut, E. (2006). Müzik öğretmeni adaylarının mesleklerine ilişkin özyeterlilik inançları, Yüzüncü Yıl Üni, Eğitim Fakültesi Dergisi, 3 (2), s. 24-33. <http://efdergi.yyu.edu.tr>.
- Alabay, E. (2006). İlköğretim okulöncesi öğretmen adaylarının fen ile ilgili öz yeterlilik inanç düzeylerinin incelenmesi, edu 7, cilt:2, Sayı 1.
- Allinder, R. (1994). The relationship between efficacy and the instructional practices of special education teachers and consultants. *Teacher Education and Special Education*, 17, 86–95.
- Ashton, P. T. (1984). Teacher efficacy: A motivational paradigm for effective teacher education. *Journal of Teacher Education*, 35(5), 28-32.
- Aslan, O., ve Uluçınar Sağır, Ş. (2008). Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının bilimsel tutumlarının, öz yeterlilik inanç düzeylerinin ve etki eden faktörlerin belirlenmesi, <http://ietc2008.home.anadolu.edu.tr/ietc2008/167.doc> erişim tarihi: 02.02.2009.
- Atay, D. (2007). Beginning teacher efficacy and the practicum in an EFL context *Teacher Development*, 11(2), 203–219.
- Bandura, A. (1977). Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change, *Psychological Review*. 84 (2), 191-215.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy Mechanism in Human Agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy, In V.S. Ramachandran(Ed.), *Encyclopedia of Human Behavior*. (4), 71-81. Newyork: Academic Press.
- Bandura, A. (1989). Social cognitive theory. In R. Vasta (Ed.), *Annals of child development*. Vol.6. Six theories of child development (pp. 1-60). Greenwich, CT: JAI Press.
- Bıkmaz, H. F. (2004). Sınıf Öğretmenlerinin Fen Öğretiminde Öz-yeterlilik İnancı Ölçeği’nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Milli Eğitim Dergisi*, 161
- Caprara, G.V., Barbaranelli, C., Malone, S. Steca, P. & Malone, P.S. (2006). Teachers' self-efficacy beliefs as determinants of job satisfaction and students' academic achievement: A study at the school level, *Journal of School Psychology*, 44 (2006) 473–490
- Çapa, Y., Çakıroğlu, J., Sarıkaya, H. (2005). Öğretmenlik Özyeterlilik Ölçeği Türkçe Uyarlamasının Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Eğitim ve Bilim*. 30(137), 74–81
- Dembo, M.H. & Gibson, S. (1985). Teachers’ sense of efficacy: an important factor in school improvement, *Elementary School Journal*, 86 (2), 173-184.
- Gerçek, C., Yılmaz, M., Köseoğlu, P., ve Soran, H. (2006). Biology Teaching Self-Efficacy Beliefs of the Teacher Candidates, Ankara University, *Journal of Faculty of Educational Sciences*, year: 2006, vol: 39, no: 1, 57-73.
- Henson, R. K., Kogan, L. R., Vacha-Haase, T. (2001). A reliability generalization study of the teacher efficacy scale and related instruments, *Educational and Psychological Measurement*, 61 (3), 404-420.
- Lin, H.L & Gorrell, J. (2001). Exploratory analysis of pre-service teacher efficacy in Taiwan, *Teaching and Teacher Education*, 17 (5), 623-635.

- Linnenbrink, E.A. & Pintrich, P.R.(2003). The role of self-efficacy beliefs instudent engagement and learning in the classroom, *Reading & Writing Quarterly*, 19(2), 119 – 137.
- Pajares, F. (2002). Gender and Perceived Self-Efficacy in Self-Regulated Learning, *Theory Into Practice*, 42(2), 116-125.
- Pajares, F. (2002). *Overview of Social Cognitive Theory and of Self-efficacy*.
- Tracz, S.M & Gibson, S. (1986). Effects of efficacy on academic achievement, Paper presented at the Annual Meeting of the California Educational Research Association (Marina del Rey, CA, November 13-14). <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=ED281853&site=ehost-live> 03.02.2009
- Yılmaz, M., Köseoğlu, P., Gerçek, C. Ve Soran, H. (2004). Öğretmen Öz-Yeterlik İnancı, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, yıl:5 sayı: 58
- Yılmaz-Tüzün, Ö ve Topçu, M.S. (2008). Relationships among Preservice Science Teachers' Epistemological Beliefs, Epistemological World Views, and Self-efficacy Beliefs, *Int. Journal of Science Education* 30 (1), 65–85.